

Loftsdekorationerne i Thorvaldsens Museum

Den kunstneriske proces og dens udøvere

Om arkitekten M. G. Bindesbøll og hans store kreds af medarbejdere

AF MARIT RAMSING

Den kunstneriske proces begynder med ideen og slutter med det færdige værk. Undervejs kan der ske meget; i uheldigste fald fuldendes projektet ikke, men i lykkeligste frembringes noget, som også for andre har en mening, et budskab eller en funktion.

Om den kunstneriske proces er vanskeligere for en arkitekt end for en maler eller en billedhugger kan for andre være vanskeligt at vurdere, men den er ulige mere omstændelig, idet arkitekten i sagens natur ikke kan udføre alle processens faser fra første tegning til færdigt hus. En arkitekt må forholde sig til virkeligheden, og en gang imellem kan virkeligheden med dens faktuelle krav komme i vejen for hans ideer og mål. Det er det, jeg mener skete for M. G. Bindesbøll ved arbejdet med at udsmykke Thorvaldsens Museums lofter.

Processen med at virkeliggøre museets indvendige udsmykning er nok den side af bygningsværket, som er dårligst belyst og dokumenteret og derfor nok også den side, hvor om der er skabt flest anekdoter og historier, hvad udsmykningskonceptet og arkitektens faglige evner angår.

Der var imidlertid intet i vejen med nogle af delene og ej heller ambitionerne og seriøsiteten, da man planlagde og opførte Thorvaldsens Museum i årene 1839-48. Men når man i den kunstneriske proces prøver det nye, og det hvori man mangler både erfaring og rutine, samt under husets projekteringstid og senere byggefase ønsker ændringer, kan det ske, at kompromiset må blive det næstbedste. Derfor blev udsmykningen af lofterne i Thorvaldsens Museum i nogen grad præget af kompromiset og – navnlig i begyndelsen, af forsigtighed.

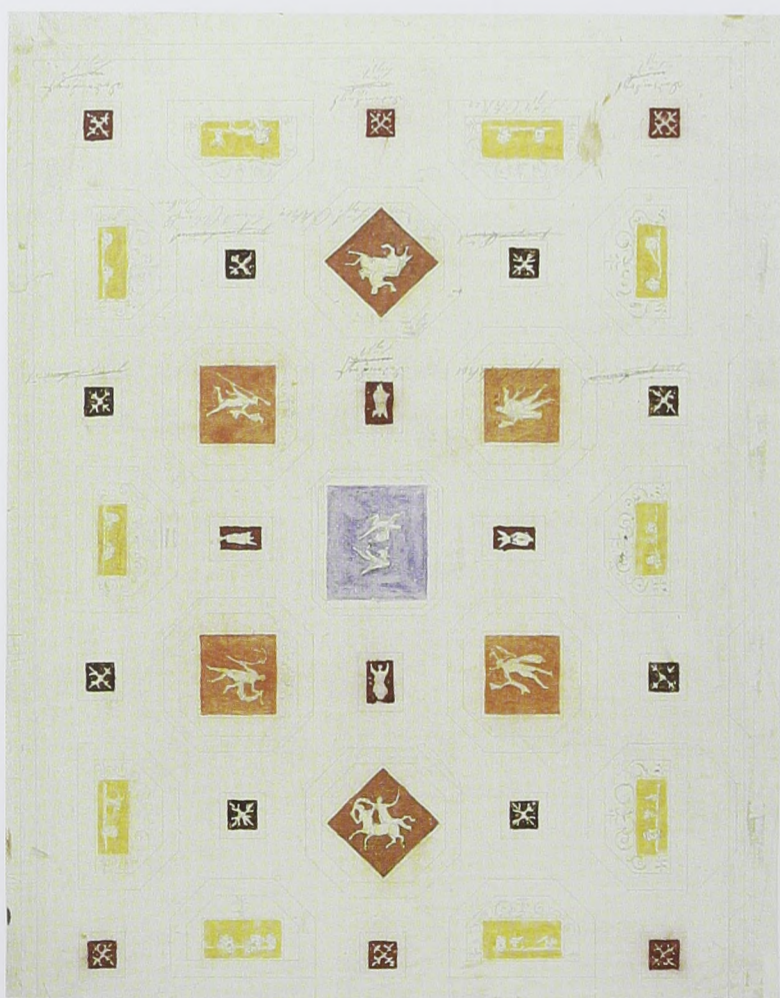

FIG. 1. Skitse til loftsdekoration. Samlingen af Arkitekturtegninger, Kunstakademiets Bibliotek.

Kilderne og litteraturen

Der er 48 dekorerede lofter i museet, og kilderne til at forstå baggrunden for deres tilblivelse består af følgende:

Udbetalingsbilagene til de medvirkende kunstnere i museets bygningsregnskab i Stadsarkivet på Københavns Rådhus.¹

De 29 bevarede skitser til lofternes udsmykning, hvoraf de 23 findes i Samlingen af Arkitekturtegninger i Kunstakademiets Bibliotek. De resterende seks ligger på Thorvaldsens Museum, heraf er de tre indklæbet i Carl Løfflers skitsebog.

Hvorvidt alle 29 skitser er udført af M. G. Bindesbøll og af ham alene, bør der måske sættes spørgsmålstegn ved.

Derudover findes i museets tegningsesamling en større gruppe tegninger til loftsudsmykningerne, som dog er rene arbejdstegninger brugt ved overføring af motiverne til gips og udført af billedhugger F. G. Hertzog. Da de ikke er vigtige i den kunstneriske proces, er de ikke medtaget her. Det sam-

FIG. 2. Udkast til loftsdekoration i rum 21. Akvarel. 53,4 × 50 cm. Samlingen af Arkitekturtegninger, Kunstakademiets Bibliotek.

me gælder de mange bygningstegninger til Thorvaldsens Museum, dog undtaget det approberede sæt fra 1839, som viser, at Bindsbøll oprindeligt opererede med et mindre antal lofter.

Forskellige forfattere har gennem årene, med mere eller mindre held, søgt efter Bindsbølls motiviske forlæg til loftsudsmykninger.² Det eneste, vi med sikkerhed ved i dag, er, at arkitekten selv så tilsvarende udsmykninger under rejseårene i Italien. Men de stikværker, på hvilke han støttede sin hukommelse og brugte som mønsterbøger ved det reelle arbejde, har man forsøgt at identificere, uden at have hans egne anvisninger at gå efter.

Det er forholdsvis let at se, hvad Bindsbøll har haft adgang til af stikværker på Akademiet og i Thorvaldsens store bogsamling. Derudover ved vi, at han selv mødte flere af stikværkernes forfattere bl.a. i Italien med mulighed for, enten der eller i årene efter, at erhverve sig egne bøger med illustrationer efter de antikke forbilleder i Italien. M. G. Bindsbølls bogsamling arvedes af hans søn designeren Thorvald Bindsbøll, men kan desværre ikke længere spores som enkelt samling.

Ud fra disse, både dengang og nu, meget kostbare bøger, som Bindsbøll vides at kunne have haft adgang til, har jeg forsøgt at ræsonnere mig frem til hans stikforlæg i processen fra idé over eventuelle skitser til det færdige loft.³

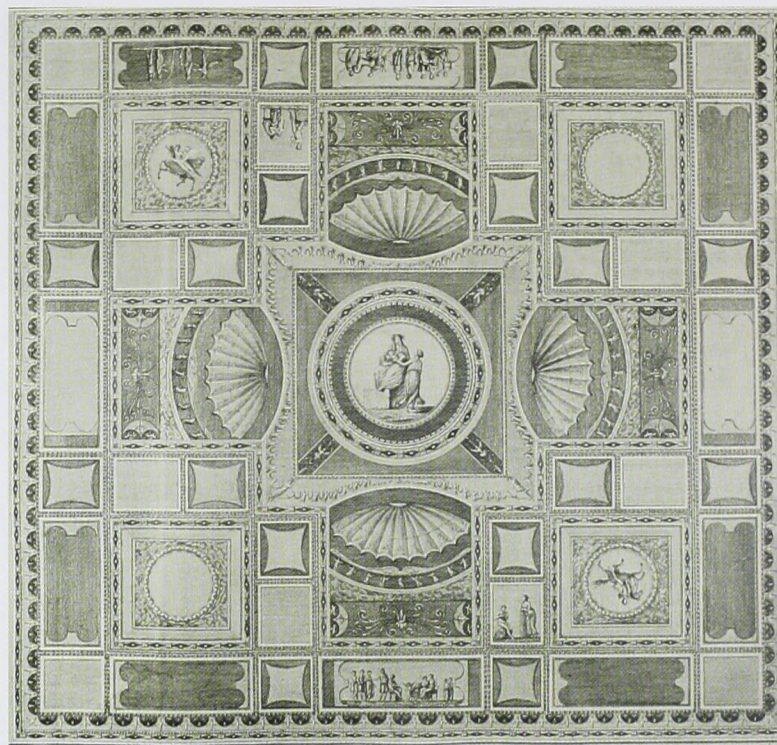

FIG. 3. Stikforlægget fra L. Mirri m.fl.: *Le Antiche Camere delle Terme di Tito e le loro Pitture*. Rom 1776. 55 × 59 cm., til udkastet afbildet fig. 2.

De kunstneriske overvejelser

Lofterne er dels malede, dels gipsede. Motiverne går fra det enkle, ja næsten kedelige, til det voldsomt detaljerede og koloristisk majestætiske. Og det er vanskeligt at finde en logik med hensyn til deres symbolske indhold, placering, eller motivforlæg, hverken i forhold til kunstnerkredsen, de opstillede skulpturer eller bygningens koncept, med undtagelse af Forhallen, Kristussalen og begge korridorer.

Forlæggene tages fra lofter, fra gulve, fra Neros gyldne Hus, fra store antikke villaer, fra bade og fra grave. Bindsbøll tager sig kunstnerens frihed til at anvende dem præcis, som han finder nødvendigt. Ærefrygt er bestemt ikke et ord, der kan bruges i forhold til arkitektens brug af forlæggene – snarere tværtimod.

At bygningen under byggefasen blev udsat for ændringer i formen fik som sagt betydning på udsmykningsprogrammet. Fem punkter er vigtige at trække frem.

For det første er der ingen tvivl om, at Bindsbøll oprindeligt har ønsket en overensstemmelse mellem lofternes symbolske indhold og ditto i de af Thorvaldsens skulpturer, der skulle opstilles i det enkelte rum under lofterne. Men da bygningen endelig var færdig, var de to planer forlængst gledet forbi hinanden og kunne ikke igen forenes.

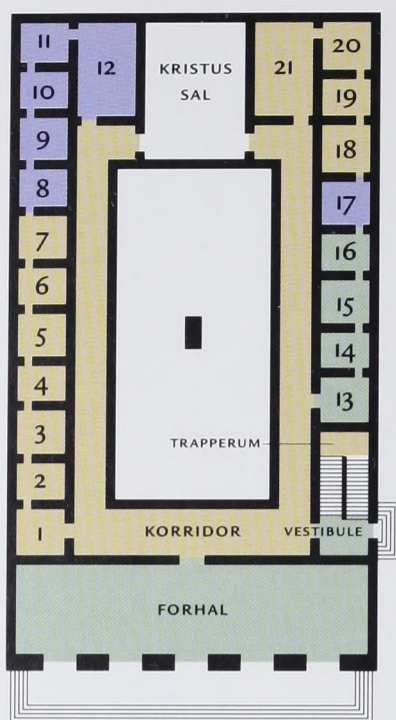

FIG. 4. Plan over stueetagen i Thorvaldsens Museum.

Farverne angiver tidspunktet for de enkelte rums udsmykning: Blå 1843; gul 1844; grøn 1845.

For det andet har Bindsbøll sikkert i endnu højere grad opdaget, hvor vigtigt lyset var for de enkle motiver. En ting var på papiret at have taget højde for lyset ved at hæve vinduerne og forkorte hvælvene, der hvor lyset blev sparsomt pga. skyggen fra det høje naboslot, noget andet var fysisk at se, hvordan det fungerede, før man endeligt valgte udsmykning til hvert enkelt rum.

For det tredje betød Bindsbølls særlige personlige form for kreativitet og arbejdsmetode, at øjeblikkets inspiration ofte fortrængte allerede planlagte dispositioner og erstattedes af i hast udtænkte løsninger, som så blot nedfældedes i en løs skitse med hans brede blyant nr. 1, som Wilh. Klein har fortalt det. Klein var Bindsbølls medarbejder på museet, men også efterfølgende på andre af Bindsbølls projekter, og han giver lidt af forklaringen på, hvorfor der ikke er så mange arbejds tegninger og forlæg til lofterne bevarede; »Man brugte det ikke, Håndværkerne vidste nok, hvordan man gjorde«.

For det fjerde ved vi fra det approberede sæt tegninger til museet fra 1839, at Bindsbøll tilføjede flere og mindre rum. Det resulterede bl.a. i, at fløjen mod Slotskirken undergik nogle ændringer. På hver side af Kristussalen blev to store rum med gode lyskilder fra hver side af bygningen inddelt i tre rum: To små rum, hhv. ud mod Kanalen (10-11) og Slotsgården (19-20), og et større rum på hver side af Kristussalen med deraf følgende mindre gode muligheder for lysindfald. Det forklarer, hvorfor så voldsomme motiver som dem i hhv. værelse 12 og 21 er placeret i rum med dårligt lys; motiverne skulle oprindeligt have haft langt større plads.

For det femte fordi Bindsbøll kommer i tidnød i 1845, og for at spare trin og arbejde i processen sættes kunstnerne til at male direkte efter stikværkerne, der er ikke længere tid til egen bearbejdning af motiverne eller en kælen for detaljerne.

Medarbejdere og hjælpere

Det havde været Bindsbølls oprindelige idé, at hans kammerater fra akademitiden bl.a. Constantin Hansen og Jørgen Roed skulle dekorere et rum hver. Den plan satte byggeriets lange projekterings tid imidlertid i stå.

Bindsbøll måtte i 1843 starte fra grunden af med en helt ny og meget ung gruppe.

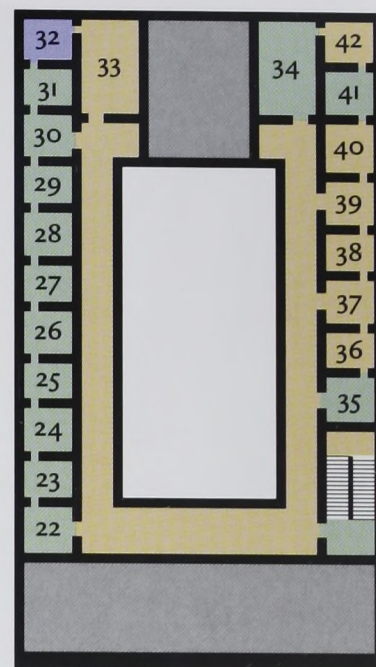

FIG. 4. Plan over 1. sal i Thorvaldsens Museum.

I alt har vi navnene på 36 af hans medarbejdere, alle med en kunstnerisk uddannelse eller under en sådan uddannelse. Hertil skal vi lægge de unavn-givne svende, som de etablerede malermestre i gruppen, Carl Løffler og Jens Peter Rasmussen, medbragte.

Tager vi de etablerede kunstnere ud af den store arbejdsgruppe, dvs. de to nævnte malermestre, derudover malerne Jørgen Sonne, Christen Købke og G. C. Hilker og tegneren og kobberstikkeren Georg Hoffmann samt arkitekten J. W. E. Henck og konstruktør J. F. Holm, står vi tilbage med en

FIG. 5. Loftet i Vestibulen.
Thorvaldsens Museum.

arbejdsgruppe med en gennemsnitsalder på blot 23 år, hvoraf den yngste var 17 år og den ældste 29, da arbejdet begyndte i 1843.

Ifølge regnskaberne benævnes de 18 som malere, 10 som dekorations- eller ornamentsmalere, to til tre som billedhuggere, fire som arkitekter og to blot ved navn. Og selvom de fleste af gruppen har været optaget i Akademiets skoler, siden de blot var de rene drenge, må deres erfaringsgrundlag nok betegnes som spinkelt til denne specielle og store opgave.

Danmarks senere store arkitekt F. Meldahl, der som ung murersvend var med til at opføre museet, udtrykte syrligt om dekorationsgruppen; »et Kunstnerfællesskab under Bindsbølls Ledelse«, med »flere Rækker af hjælpende Kræfter lige fra Hilker og nedefter«.

Samme Meldahl giver os til gengæld også, i et brev fra Köln i 1856 ved efterretningen om Bindsbølls død, et indblik i, hvordan arkitekten var som kollega og arbejdsgiver,

»Det er et uendeligt Tab for Danmark, thi han var Sjælen i os alle. Vi havde vor Støtte i at vide, at han var i Baghaanden til at forstaae os og oplive os«. Og billedet af Bindsbøll, som et venligt og forstående menneske, lige den rette til at vejlede sit unge uprøvede mandskab, støttes af en hans medarbejdere, den senere stadsarkitekt i Malmø, Vilh. Klein, der i sine upublicerede »Architeturportrætter« fra 1896 siger følgende om Michael Gottlieb Bindsbøll, »foruden at være en fremragende Kunstner, var han et sjældent elskværdigt Menneske«.

Klein karakteriserede også Bindsbøll som et sundt, fornuftigt menneske med en helt eventyrlig hukommelse på det visuelle plan og med en eminent viden om det antikke dekorationsmaleri.

Bindsbøll havde ideerne, overblikket og viljen. De garvede medarbejdere, bl.a. malermester Carl Løffler, dekorationsmaler Hilker og konstruktør Holm havde det håndværksmæssigt nødvendige – troede de – og den unge gruppe havde lysten og modet til i den grad at ofre alt for projektet, at mødelisterne til undervisningen på Akademiet viser, at de udeblev fra undervisningen i tre år. Til gengæld blev lofterne i Thorvaldsens Museum færdige på de tre år med et lille bitte efterslæb i 1846.

Arbejdet begynder

At Bindsbøll og hans medarbejdere var klar over opgavens krav og usikre på egne evner, ses af den forsigtighed, hvormed arkitekten gik til opgaven.

For det første begynder han med motiver, som er forholdsvis enkle og uden vanskelige figurfelter, eller han lader figurfelterne stå tomme i første omgang.

For det andet er der til de fleste af de første lofter bevaret skitser, hvilket viser, at skitseforlæg var nødvendige for arbejdsgruppen i begyndelsen af arbejdet.

For det tredje lod han malerne arbejde sammen som gruppe og ikke som senere med hvert sit loft eller hver sit »motivområde« eller tema i loftet. Formuleringen omkring medarbejderne Weber, Sørensen og Klein i forbindelse med de første lofter er enslydende: »Figurer, Dyr og Ornament, dels malet dels i Relief«.

For det fjerde sætter man ikke flere lofter i gang i 1843, end man kan få færdige samme år lige bortset fra G. C. Hilker, der arbejder alene i værelse 32 i august og november 1843 og i juli og november 1844. Korte intense arbejdsperioder – men ene om arbejdet.

Af regnskaberne kan man se, at f.eks. malermester Carl Løffler medbringer svende til hjælp i arbejdet. Vi ved også, at en lille del af gruppen arbejdede som det, Vilh. Klein kalder »tegnekarle«. Dvs. laver tegninger og foretager opmålingsarbejde. To af de mest betroede er Klein selv og Henck. Men derudover tegner regnskabsbilagenes formuleringer det billede, at både malere og billedhuggere som oftest udførte såvel maler- som billedhuggerarbejde.

Stjernene og vandbærerne

Blandt de mange og ofte meget unge medarbejdere var nogle dygtige nok – eller blev det – til, at Bindsbøll turde give dem egne lofter at udsmykke. Det var hovedsagelig værelser udført i 1845, hvor Bindsbøll også selv havde travlt, da han skulle til at være færdig med udsmykningsarbejdet.

De af gruppen, der i slutfasen i 1845 er blevet dygtige og betroede nok til selvstændige opgaver, er f.eks. den senere sø- og landskabsmaler Jørgen Christian Larsen, som maler vestibulerummet, den

senere anerkendte kobberstikker Julius Magnus Petersen, som udsmykker værelse 26, mens den senere raderer og ansat ved Nationalmuseet Andreas Peter Madsen alene udfører værelse 27, og den senere professor ved Akademiet, Heinrich Hansen udsmykker værelserne 29 og 36.

Til gengæld var der en del i gruppen som fra starten udelukkende var sat til at udføre særlige partier af væsentlig sværhedsgrad:

Christen Købke for eksempel udførte både gipsmotiver i værelserne 2, 4 og 5 i stueetagen, samt malede hele 21 felter i værelse 41 på 1. etage mod Slottet.

Et andet eksempel er Jørgen Sonne, som i 1845 i værelse 21 dekorerede »med Billeder, Madonna med Barnet, 8 Englene, 4 Felter med Dyr, 4 Felter med bibelske Compositioner, samt 4 Evangelister, heraf selv malet de 7 Felter«, som regnskaberne viser det. Han udførte altså tegninger til 21 felter, men udførte selv kun de syv.

I denne forbindelse kan også fremhæves den

FIG. 6. Loftet i rum 41. Thorvaldsens Museum. En stor del af felterne er udført af Christen Købke.

senere marinemaler C. F. Sørensen, som først indgik i gruppearbejdet, men efterhånden udelukkende arbejdede med større kompositioner og vanskelige loftsmotiver, som f.eks. i loft 40 (fig. 1, s. 88).

I gruppen er der endvidere navne på unge kunstnere, som vi aldrig siden hører om. Hvorfor, er ikke til at vide, for deres arbejde skiller sig ikke ud fra de andres på nogen måde. Ofte fik de også betroet at udføre store og vanskelige motiver, som f.eks. Carl Løfflers lillebror Christian og J. F. Busch.

Såvel Chr. Løffler som J. F. Busch forlod senere faget og slog sig begge ned som fotografer i provinsen. Svenskerne Nils Borggren og H. C. C. Nickelsen vendte tilbage til Sverige. Folk som Meyer Moses Goldschmidt, Johan Jacob Georg Guntzelnick, Herman Meier Hiernøe og Andreas Jessen hører vi ikke siden noget videre til i kunstens verden. Men en lille gruppe fik virkelig en fremtid pga. arbejdet med at udsmykke Thorvaldsens Museum, da der blandt borgerskabet gik mode i at få et pompejansk indrettet hjem. Erik Carl Frederik Fich, Philip August Fischer, August Jacob Christian Riise og Carl August Weber nedsatte sig alle som malermestre. (Se bilagslisten s. 82-86)

Inspiration, forlæg og idé

Ét værelse nævnes mærkeligt nok ikke i regnskaberne over dekorationsarbejdet, nemlig Kristussalen, i regnskaberne nævnt som værelse 1. En tydeliggørelse af dets vigtighed, ikke kun i det samlede dekorationsprogram, men også i Bindsbølls bevidsthed.

Min formodning om hvorfor er i al sin enkelthed: at et loft uden farver og med en så voldsom skulpturel virkning behøvede ingen malere og ingen billedhuggere, men dygtige murere og en god konstruktør og disse blev aflønnet over et andet regnskab.

Valget af forlæg til Kristussalens fornemme loft fortæller to ting:

For det første, at Bindsbøll som arkitekt var meget bevidst om, hvordan lofterne og disses farver og mønstre kunne fungere i forhold til lyskilderne. Et mørkt rum som Kristussalen, ville aldrig kunne retfærdiggøre et malet loft med dets koloristiske eller motiviske forbilleder og virkemidler.

For det andet siger både valget af det antikke forlæg og et af de stikværker, hvori forlægget er

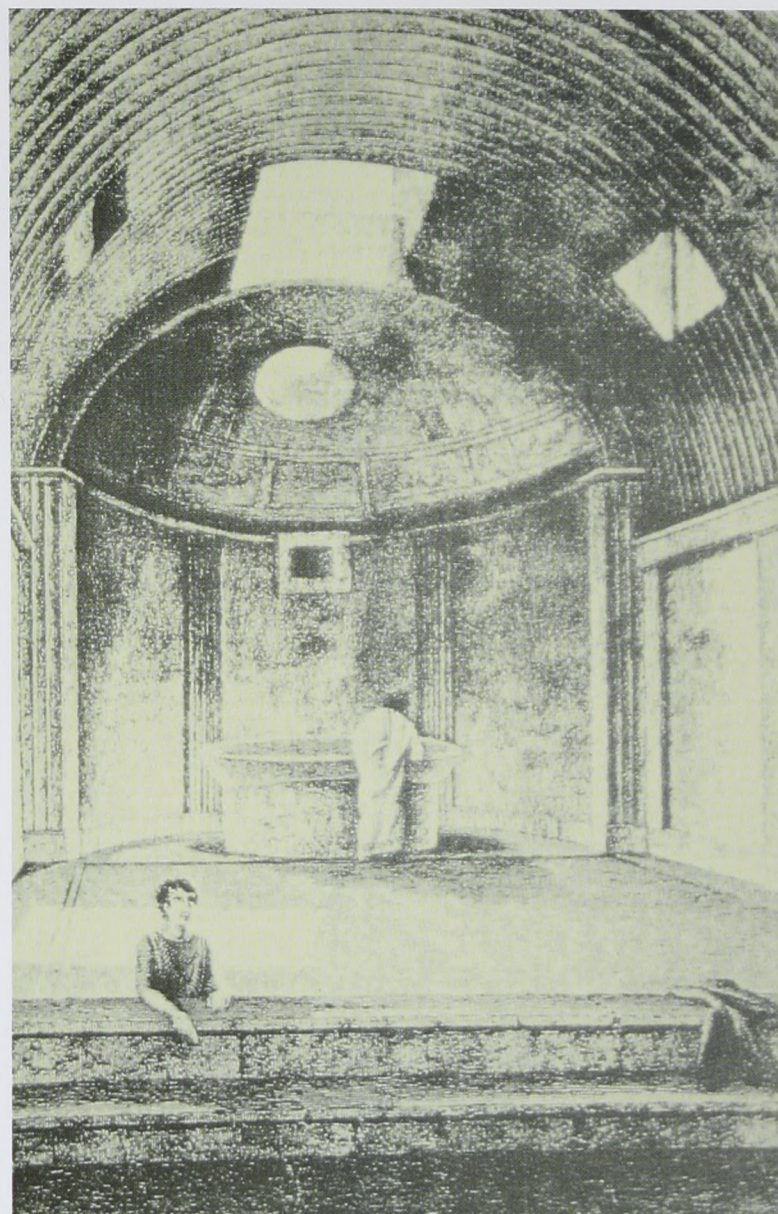

FIG. 7. W. Gell: *Rekonstruktion af caldariat (varmtvandsbadet) i det ældre termeanlæg i Pompeji.*

gengivet (W. Gell), noget væsentligt om Bindsbølls idé og vilje med den indre udsmykning. Det antikke forlæg er fra termene i Pompeji, som har en for os næsten kirkelig arkitektur passende til Kristus og de 12 apostle.

W. Gell der, ligesom Bindsbøll, havde mødt W. Z. Zahn i Italien, fortæller i sin bog, at han fik lov til at tegne af efter nogle af Zahns tegninger, hvilket forklarer, hvorfor så mange motivudvalg og udsnit er de samme i Gells og Zahns bøger.

Men Gell gør noget interessant i vor sammenhæng, han »scenograferer« de antikke rum, han gengiver i sine bøger. Han rekonstruerer dem til hele huse, og han lader mennesker leve og virke i dem. Det giver stemninger og grobund for fantasien og sikkert også hos Bindsbøll, der ifølge Klein havde en sprudlende fantasi. Med Thorvaldsens Museums indre udsmykninger ønskede Bindsbøll ikke alene at frembringe et pompejansk hus som en kopi, men at genskabe et.

Liv og ånd i museet skulle indgive museets

gæster den samme stemning og kvalitet, som antikkens frie og skønhedselskende borgere havde nydt i deres bygninger. – Et genskabt antikt hus var, hvad Bindsbøll stræbte efter i sit udsmykningsprogram.

I stedet for lofter udelukkende med malede, dekorerede detaljer blev flere af hvælvene dekoreret i hvid stuk. Dels for at skabe lys og refleksion, men først og fremmest fordi dette hus var en billedhuggers museum. En billedhugger som selv brugte det hvide marmor og som forbillede havde antikkens kunst. Gammel og genskabt skulptur, gammelt og genskabt hus. Ramme og indhold havde samme koncept.

Tidsrammen

Ved at betragte arbejdsgangen i udførelsen af lofterne er der to ting, som det er vigtigt at henlede opmærksomheden på: Forskellen mellem motivforlæggene i lofterne udført i hhv. 1843, 1844 og 1845, samt Bindsbølls genbrug af motiverne.

Mange af lofterne tog det flere år at få færdige, andre blev færdige samme år, som de blev påbegyndt. Regnskaberne følger dem måned for måned, nogle gange med dages nøjagtighed. Men når vinteren og frosten satte ind, måtte man standse arbejdet.

I 1843 påbegyndes syv rum, og af disse færdiggjordes de fire samme år.

I 1844 påbegyndes 22 rum, og af disse færdiggjordes otte rum, medens to rum fra 1843 også blev færdiggjort.

I 1845 påbegyndes 19 rum, og af disse færdiggjordes 18 rum, medens 12 rum fra 1844 også blev færdiggjort. Antallet af medarbejdere var også meget forøget i 1845.

I 1846 blev de resterende fire rum, fra hhv. 1843, 1844 og 1845 fuldendt.

Som nævnt tidligere er de først påbegyndte rum fra 1843 langt enklere i motivforlæggene end dem fra 1844.

I 1844 tør man begynde at eksperimentere og arbejde mere selvstændigt med motivforlæggene. Man sætter forskellige forlæg sammen. Man lader medarbejdere frit arbejde uden forlæg og ofte efter egne forslag og evner. Herved frembringes også nogle af de reneste og mest koloristisk gennemførte rum.

I 1845, hvor kunstnerne dels har travlt dels har fået større rutine, men hvor Bindsbøll også kan se sine økonomiske kilder tørre ud, bliver loftsmotiver i højere grad taget direkte fra stikforlæggene, nogle med meget komplicerede billedmotiver, medens arkitekten i andre må lade de udøvende kunstnere tage større feltudsmykninger ud for at spare tid og dyr arbejdskraft.

Og man begynder at genbruge allerede brugte motiver og forlæg. Det store korridorloft på 1. sal blev påbegyndt i 1844, og i september og oktober 1845 arbejdede 14 mand på at gøre det færdigt, inden vinteren og frosten satte ind. Motivet er det samme, som anvendtes i værelserne 23 og 27.

Hele Bindsbølls arbejde og problemer med opførelsen af Thorvaldsens Museum går igen i hans arbejde også med museets indre dekoreringsprogram. Forsinkelser, udefra påførte ændringer, egne ønsker om ændringer, en ofte skiftende mening, tiden der løber fra ham, økonomien som er usikker og kompromis'erne, som er nødvendige. Meget kom i vejen, men loftsdekorationerne i Thorvaldsens Museum viser alligevel på smukkeste vis arkitektens sikre dispositioner og hans evner til at skabe et helstøbt, stilsikkert udtryk og sammenhæng. Det kunstneriske resultat gør den dag i dag stadig huset til et ganske særligt bygningsværk i dansk arkitektur.

Bilagliste

M. G. Bindesbølls medarbejdere ved udførelsen af loftsudsmykninger i Thorvaldsens Museum, deres kunstneriske uddannelse og erfaring før arbejdet i museet begyndte og deres videre skæbne.

Ballin, Joel. 1822-1885. Indskrevet på Akademiet til uddannelse som maler.

1834 1. Frihåndskole, 1837 2. Frihåndskole. 1837 Gipsskolen. 1842 Modelskolen. Ikke mødt 1844. Betegnes i bygningsregnskaberne som maler. Arbejder i museet maj-juli 1844, september-november 1844 og april-juli 1845. Uddannede sig senere til kobberstikker i hhv. Leipzig (1846) og Paris (1848).

Behrends, August Frederik. 1821-1904. På Akademiet januar 1836. Modelskolen 1837-1844. Betegnes i bygningsregnskaberne som maler. Arbejder i museet maj-november 1844 og maj-oktober 1845. Flyttede senere til Fyn og udførte kirkeudsmykninger efter Hilkers udkast.

Borggren, N. Formodes at være svenskeren Nils Borggren, født 1821. Kom i malerlære i København og gik på Akademiets skoler 1837-1844. Vandt den lille Sølvmedalje i 1844. Betegnes i bygningsregnskaberne som ornamentmaler. Arbejder i museet april-november 1844 og juli-oktober 1845. Rejser derefter tilbage til Sverige og omtales herefter som portrætmaler.

Busch, Johan Frederik. 1825-83. Først i lære hos Bissen, derefter hos Eckersberg. Gik på Akademiet 1839-48. Vandt 1848 den lille Sølvmedalje og samme år uddannet som malersvend. Betegnes i bygningsregnskaberne som maler. Arbejder i museet juni-december 1844 og april-oktober 1845. Arbejder senere i Chr. IVs Kapel i Roskilde under Eddelien. 1848-76 i Næstved som malermester og fotograf. 1876 lærer ved Teknisk Skole i København.

Eckersberg, Jens Juel. 1822-91. Murerlære 1840. Elev af Hetsch. Optaget på Akademiet 1840. Elev indtil 1844. Lille Sølvmedalje 1845. Benævnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet juli-september 1845. Store Sølvmedalje 1850. Elev og medarbejder hos

Bindesbøll og P. C. Hagemann. Selvstændig arkitekt i København 1858-68. Senere på Fyn.

Fich, Erik Carl Frederik. 1816-70. Indskrevet på Akademiet 1829. I modelskolen 1839-46. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet juli-november 1844 og juni-oktober 1845. 1845 borgerskab som malermester.

Fischer, Philip August. 1817-1907. Malerlære. Svend 1840. Optaget på Akademiet 1832. Modelskolen 1843. Betegnes i bygningsregnskaberne som maler. Arbejder i museet juni-november 1844 og maj-oktober 1845. Borgerskab som malermester 1851.

Freund, Georg Christian. 1821-1900. 1836 i lære hos onklen, billedhugger H. E. Freund. Samme år optaget på Akademiet. 1839 i Modelskolen. Fik pris for modelfigur efter relief af Thorvaldsen. 1841 lille Sølvmedalje. 1843 store Sølvmedalje. 1845 lille Guldmedalje. Arbejdede i begyndelsen af 1840'erne hos Bissen.

Benævnes i bygningsregnskaberne som billedhugger. Arbejder i museet oktober 1843, juni-november 1844 og september 1846. Fortsatte som billedhugger.

Goldschmidt, Meyer Moses. 1823-? Indkom i Akademiets skoler april 1837. 1839 i 1. Tegningsskole. 1842-45 i 2. Frihåndsskole. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet juli-november 1844 og maj-september 1845. Januar 1846 udeblevet fra Akademiet.

Guntzelnich, Johan Jacob Georg. 1825-? I lære hos (faderen?) D. D. Guntzelnich, ligesom broderen Johan Carl, født 1827 og ligeledes akademielev. Indkom i Akademiets skoler 1838. 1839 i 1. Ornamentskole. 1841 i 2. Ornamentskole. 1843-44 i Dekorationsskole. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet i juli-november 1844 og maj-oktober 1845. Hverken Jan Jacob Georg G. eller lillebroderen Johan Carl G. omtales i Kunstakademiets Arkiv som aktive elever efter sommeren 1846.

Hammer, William. 1821-89. Optaget på Akademiet 1833. Fra konfirmationsalderen også i malerlære. Næde ikke længere end til de laveste klasser på Akademiet.

Betegnes i bygningsregnskaberne som maler. Arbejder i museet maj-november 1844 og april-september 1845. Modtog senere flere stipendier, foretager mange rejser og får flere udmærkelser, der iblandt Thorvaldsen Medaljen 1860.

Hansen, Heinrich. 1821-90. Malersvend i Svendborg. 1842 på Akademiet for at uddanne sig til dekorationsmaler. 1844 den lille Sølvmedalje og 1846 den store Sølvmedalje i Dekorationsskolen. 1846 også store Sølvmedalje i Modelskolen. Betegnes i bygningsregnskaber som dekorationsmaler og maler. Arbejder i museet juni-august 1844 og april-september 1845. 1844-47 medhjælper for Eddelien i Chr. IVs Kapel i Roskilde Domkirke. Er den første, der specialiserede sig som arkitekturmaler. Lærer i perspektiv- og ornamentklasserne. Professor ved Akademiet. Etatsråd.

Henck, Johan Wilhelm Emanuel. 1816-? Tidligt i murerlære. Kom i Akademiets arkitektskole 1834. Bygningsskole 1836. 2. Bygningsskole 1838. Ikke mødt 1838 og 1839. Medalje 1840 og 1844 den lille Sølvmedalje. Betegnes i bygningsregnskaberne som arkitekt W. Henck. Arbejder i museet oktober 1843, april-december 1844, januar 1845, april-juni 1845 og august-oktober 1845. Videre skæbne ukendt.

Hertzog, Frederik Gottlieb. 1821-92. I lære som træskærer. 1836 på Akademiet. 1840 elev af H. W. Bissen i dennes værksted. 1842 Modelskolen. Samme år lille Sølvmedalje. 1845 store Sølvmedalje. Betegnes i bygningsregnskaberne som billedhugger. Arbejder i museet juni-oktober 1844 og i september 1846. 1845 store Sølvmedalje. 1851 lille Guldmedalje. 1855 store Guldmedalje. Herefter flere rejser. Medlem af Akademiet 1866.

Hiernøe, Herman Meier. 1823-? I lære hos malermester Spenner. Kom i Akademiets Elementærskole 1839. 1. Frihåndsskole samme år. 1840 i 2. Frihåndsskole. Ikke mødt januar 1843. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet juni-september 1845. Videre skæbne ukendt.

Hilker, Georg Christian. 1807-75. I malerlære hos malermester Baruël. 1820 på Akademiet. Svend 1826. 1831 på Modelskolen. 1833-35 to Sølvmedaljer efter model. Som svend hos malermester Kong-

slev udført dekorationsarbejde på Sorø Akademi, Bregentved Gods og flere andre steder. 1830 H. E. Freunds bolig i Materialgården. 1836 Dronning Caroline Amalies soveværelse på Amalienborg sammen med Eddelien. 1838-41 Fonden ad usus publicos til Tyskland og Italien. 1839-40 arbejder på udkast til Universitets vestibule sammen med Constantin Hansen. 1841-42 dekorationer for Hans Puggård i St. Kongensgade. Betegnes i bygningsregnskaberne som dekorationsmaler. Arbejder i museet august og november 1843, juli og november 1844 og marts 1846.

1844 udsmykning i Universitetets vestibule sammen med Constantin Hansen. 1851 udsmykning for Rud. Puggård. Derefter mange offentlige og private dekorationsudsmykninger. 1857-59 Landbohøjskolens store Høresal sammen med A. P. Madsen. Lærer ved Akademiet. Medlem 1867.

Hoffmann, G. Formodentlig Georg Rasmus Frederik H. 1807-76. Kobberstikker. Tidligt på Akademiets Bygningsskole. 1828 lille Sølvmedalje. 1833 penge fra Fonden ad usus publicos til en tryk-presse. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet april-maj 1846 og juli 1846. Arbejdede herefter som kobberstikker, bygningstegner og tegnelærer.

Holm, Johan Frederik. 1803-77. Efter konfirmationen i lære som murer. Svend 1822. Var begyndt på Akademiet. 1823 i Bygningsskolen. 1828 den lille Sølvmedalje. 1831 den store Sølvmedalje. 1834 pengepræmie i bygningskunsten. Lærte sig at fremstille kunstig marmor, stuk, cementpuds, gipsmosaik samt den særlige puds, freskomaleriet fordrede. Nævnes ikke i bygningsregnskaberne under den indre dekoration. Arbejdede under hele museets opførelse som Bindsbølls konduktør. Holm havde før museets bygning ikke været udenlands, men udviklede på grundlag af nogle prøver farvet kalkpuds, som Bindsbøll havde hjembragt fra Pompeji, metoder til brug ved især den ydre dekoration af museet. 1849 rejseunderstøttelse af den Reiersenske Fond. Året efter udgav han sin lille bog, *Veiledning ved Udførelsen af Frescomalerier, Stuk og Cementmosaik osv.* En håndbog for arkitekter, murere og malere. Fik sidenhen ikke meget at bestille pga. dårligt omdømme.

Jacobsen, David Jacob. 1821-71. I malerlære hos malermester Bense. 1834 i Akademiets Elementærskole. Forlod malerlæren og undervistes i modellering hos ornamentbilledhugger Otto, derfra i 1836 til H. W. Bissen, i hvis værksted han arbejdede nogle år. 1841 til Gipsskolen. 1844 elev i Modelskolen. Betegnes i bygningsregnskaberne som maler. Arbejder i museet maj-november 1844 og maj-september 1845. Udstiller i 1849 portrætter. Rejser til Paris og til Italien, hvor han dør ved en ulykke i 1871.

Jessen, A. Måske Andreas J. 1825-?. I malerlære hos C. C. Tilly. Akademiets Elementærskole 1841. 1842 i 1. Frihåndsskole. 2. Frihåndsskole 1843. Ikke mødt 1845. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet april-juni 1845. Videre skæbne ikke kendt.

Klein, Peter Casper William. 1822-1900. I malerlære. 1838 på Akademiet. Svend 1842. 1843 lille Sølvmedalje i Dekorationsskolen. Figurtegningsklassen 1844. Betegnes i bygningsregnskaberne som dekorationsmaler. Arbejder i museet maj-oktober 1843, november 1843, april-juli 1845 og august-oktober 1845. Herefter tegnede han hos Bindesbøll en tid som arkitekt. 1850 åbnede han tegneskole i Malmø. 1853-62 lærer ved Malmøs Tekniske Skole. 1860 rejse til Tyskland og 1879 til Wien. 1862 Stadsarkitekt i Malmø.

Købke, Christen. 1810-48. Kom på Akademiet 1822. 1825 i Frihåndsskolen. Elev af C. A. Lorentzen. 1827 i Modelskolen. 1828 i Eckersbergs malerstue. Deltager sammen med Constantin Hansen i udsmykningen af Materialgården. 1831 lille Sølvmedalje. 1832 store Sølvmedalje. 1838-40 penge fra Fonden ad usus publicos og sammen med Hilker til Rom over Berlin. 1842 medlem af Akademiet. Betegnes i bygningsregnskaberne som maler. Arbejder i museet august 1844, november 1844 og juni-juli 1845.

Larsen, Jørgen Christian. 1815-90. Malersvend. Elev af faderen, våbenmaler Ole Larsen. På Akademiets skoler 1832-37. Udstillet på Charlottenborg 1836-42. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet juni-oktober 1845. Sø- og landskabsmaler. 1845 fra maler til landmand, senere lærer i København.

Lehmann, Heinrich Ludvig Carl. 1824-1901. Søn af miniaturemaler Peter Lehmann og bror til Edvard Lehmann. På Akademiet 1838-48. Udstiller jævnligt på Charlottenborg mellem 1843-57. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet juli-november 1844 og maj-oktober 1845. Maler folkelivsbilleder og portrætter. Tegnelærer ved de offentlige skoler i København.

Lund, Frederik Christian. 1826-1901. I lære hos malermester Harboe. 1838 elev på Akademiet. 1845 elev i Modelskolen. Stort set samtidig udlært som svend. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet maj-oktober 1845. 1848-50 deltog i Den slesvigske Krig. 1849 lille Sølvmedalje. 1852 store Sølvmedalje. Historiemaler. Udførte de store loftsmalerier i Viborg Domkirke (nu erstattet af Joakim Skovgaards fresker).

Løffler, Carl Johan Albrecht. 1810-53. I malerlære hos faderen, malermester Johan Carl Albrecht Løffler. 1825 på Kunstakademiet. 1836 Modelskolen. 1837 lille Sølvmedalje. 1838 malermester med udmærkelse. Samme år dekorerede han fire værelser for Puggaard og et for professor Abrahams. 1840-42 i Italien. Det er specificeret i Akademiets bøger at formålet med rejsen var at studere udgravningerne i Pompeji og Herkulaneum samt at besøge Napoli. Hjembragte en mængde studier. En del af disse nu i Thorvaldsens Museum, inventar nr. D 1804-25.

Betegnes i bygningsregnskaberne som dekorationsmaler. Arbejder i museet juni 1843, juni-juli 1844 og marts 1846. 1846 lærer ved Ornamentskolen efter Kongslev og 1852 våbenmaler ved Ordenskapitlet.

Løffler, Christian Frederik. 1821/23-1888. I malerlære hos storebroderen, Carl Løffler. 1835 optaget på Akademiet. 1836-37 i Elementærskolen. 1838 i Ornamentskolen. 1840 i 2. Ornamentskole. Ikke mødt 1841, mødt januar 1842, atter væk oktober 1842. Mødt januar 1843. Udeblivelsen fra midten af 1840 til januar 1842 kan muligvis betyde at han har fulgt Carl på rejsen til Napoli. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet april-juli 1845 og september-oktober 1845. 1845 oprykket i Dekorationsskolen. Lille Sølvmedalje 1846. Samme år udstiller han på Salonen. I

1860'erne og 70'erne var Chr. Løffler fotograf i Holbæk.

Madsen, Andreas Peter. 1822-1911. I malerlære hos malermester Hultmann. På Akademiet 1835.

Malersvend 1841 og arbejdede som sådan i nogle år. Betegnes i bygningsregnskaberne som maler. Arbejder i museet juni-december 1844, april-maj 1845 og september-oktober 1845. Charlottenborg udstilling 1846-1905. Neuhausens Pris 1869. En meget dygtig raderer og derfor medarbejder ved Nationalmuseets udgravninger af fortidsminder.

Nickelsen, Heinrich Carl Christian. 1819-45? Malersvend. Optaget på Akademiet i oktober 1839. November 1839 i Frihåndsskolen. Marts 1840 i 2. Frihåndsskole. Marts 1841 i Gipskolen. December 1841 i Modelskolen. Her indtil 1845. Udstiller på Charlottenborg 1842 og 1844. Betegnes i bygningsregnskaberne som ornamentmaler. Arbejder i museet juni-november 1844. Videre skæbne ukendt.

Petersen, Julius Magnus. 1827-1927. Søn af tegneren og kobberstikkeren Johan David Petersen og bror til arkitekt Vilhelm Petersen. Først i lære hos faderen, derefter i malerlære. Optaget på Akademiet i 1838. Gennemgår både Dekorationsskolen og Modelskolen. Lille Sølvmedalje 1844 og 1848. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet april-september 1845. Udstiller på Charlottenborg 1845-75. Lærer ved Frihåndsskolen 1857-64. Professor 1877. Raderinger og stik af danske oldtidsminder samt danske kalkmalerier. Anerkendt arkæologisk tegner.

Rasmussen, Jens Peter. Ca. 1789-1845? Elev på Akademiet. Fra 1. til 2. Frihåndsskole juli 1804. 1807 i Gipskolen. 1809 i Modelskolen. Udstiller på Charlottenborg 1809, 1810 og 1813. Muligvis identisk med den malermester, som under 1840 er optaget i Københavns Vejviser. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i museet juni-oktober 1845. Videre skæbne ikke kendt.

Riise, August Jacob Christian. 1825-83. I malerlære hos malermester Kongslev. 1839-46 på Akademiet, med afbrydelser. Betegnes i bygningsregnskaber alene ved navn. Arbejder i museet maj-august 1845. Den 5. juni 1847 borgerskab som malermester i København.

Sonne, Jørgen Valentin. 1801-90. Ca. 1815 i 1. Frihåndsskole. 1816 i 2. Frihåndsskole. 1817-18 i Gipskolen. 1816 i Modelskolen hos J. L. Lund. 1821 lille Sølvmedalje. 1826 store Sølvmedalje. Fra første akademitid privat elev hos C. D. Gebauer. 1829 på Akademiet i München hos Peter Cornelius og Peter Hess. Rejser: 1828 Tyskland, 1831-41 Italien. Betegnes i bygningsregnskaberne som maler. Arbejder i museet (den indvendige dekoration) september 1844, »sommeren« 1845, december 1845 og marts 1846. Fra midten til slutningen af 1840'erne udfører Sonne sine tre eneste dekorationsarbejder; indre og ydre dekoration i Thorvaldsens Museum, samt fire vægfriser i det nu nedrevne Krathus i Ordrup opført for familien Puggaard af M. G. Bindesbøll. Periodens betydeligste danske nationalromantiske maler.

Sørensen, Carl Frederik. 1818-79. I malerlære. Svend. På Akademiet 1834. Vandt lille Sølvmedalje 1844 i Dekorationsskolen. Betegnes i bygningsregnskaberne som dekorationsmaler. Arbejder i museet oktober-november 1843, juni 1844, august-december 1844, maj-august 1845 og juni 1846. 1846 i Modelskolen. Efter 1846 rejser overalt i Norden samt i det øvrige Europa. Udstiller på Charlottenborg 1839-79. Medlem af Akademiet 1856. Professor 1869. En af tidens bedste marinemalere.

Weber, Christian Carl August. 1818-97. I malerlære. På Akademiet 1835. 1836 i 1. Ornamentalskole. 1837 i 2. Ornamentalskole. 1840 i Dekorationsskolen. 1842 udlært malersvend. 1843 lille Sølvmedalje. Betegnes i bygningsregnskaberne som dekorationsmaler. Arbejder i museet oktober-november 1843, maj-december 1844 og april-oktober 1845. 1844 undervisning i figurtegning. 1847 borgerbrev som malermester. Hans værksted blev ret kendt og blev læreplads for adskillige kunstnere, bl.a. Joakim og Niels Skovgaard.

Wegner, Gustav Theodor. 1817-77. Nevø af M. G. Bindesbøll. 1831 i malerlære og samtidigt på Akademiet. Svend. 1836 i Modelskolen. 1839 i Muskau i Schlesien for at dekorere et palæ for Fyrst Pückler-Muskau. De følgende år i Tyskland, især Berlin og München til videre uddannelse som dekorationsmaler. I København til uddannelse som figurmaler. 1843 lille Sølvmedalje. Betegnes i bygningsregnskaberne alene ved navn. Arbejder i

museet maj-oktober 1844. Marts 1845 lille Sølvmedalje og september s.å. lille Guldmedalje. Begyndte i 1844 for alvor at udstille. Malede folkelivsbilleder og billeder med religiøse emner og emner fra Danmarks historie. 1847 lærer ved Gipsskolen. 1855-56 i Italien. Arbejdede også som teatermaler sammen med Troels Lund. Marstrands medhjælper ved det store billede i Universitetets festsal. 1871 lærer ved Akademiets tegneskole.

NOTER

1. Bygningsregnskabet for Thorvaldsens Museum i Københavns Stadsarkiv, pakke 1-4, 1840-53, bilag nr. 7III-303 inderholder 262 bilag om det indre dekorationsarbejde. Følgende 10 bilag har det ikke været muligt at henføre til et bestemt værelse og en bestemt udsmykning:
Nr. 904, Carl Löffler, den 23. juni 1843
Nr. ? , Sørensen, den 1. juni 1844
Nr. 815, Heinrich Hansen, den 3. juni 1844
Nr. ? , Johann Scholl, den 5. juni 1844 (evt. gården)
Nr. 819, G. C. Freund, den 6. juni 1844
Nr. 964, W. Hammer, den 18. oktober-den 18. november 1844
Nr. 968, P. Madsen, 22. oktober-22. november 1844
Nr. 1099, Herman Hiernøe, 1. juni-1. juli 1845
Nr. 1236, Jørgen Sonne, afdrag udb. 2. marts 1846 (måske ikke for det indre arbejde i museet)
Nr. 1242, Carl Löffler, udb. 24. marts 1846 (for arbejde udført i 1844)

De fleste af bilagene er for mange år tilbage udskrevet i kladde af P. Weillbach og denne næsten nøjagtige, men ikke fuldstændige, afskrift blev overgivet Thorvaldsens Museum efter Weillbachs død. Udskriften benytter sig, ligesom selve regnskabsbilagene, af det første nummersystem for værelserne, men medtager ikke bilagsnumrene. Hvert bilag i regnskaberne i Stadsarkivet er en kvittering underskrevet af den enkelte kunstner og dermed en signering af kunstnerens arbejde og en datering for arbejdets udførelse.

2. Henrik Bramsen: *Gottlieb Bindesbøll. Liv og arbejder*. København 1959

H. Bramsen sætter museet ind i M. G. Bindesbølls œuvre og beskæftiger sig grundigt med arkitektens polykromiopfattelse, men ikke specifikt med museets loftsudsmykninger.

Chr. Bruun og L. P. Fenger: *Thorvaldsens Musæums Historie*. København 1892.

Chr. Bruun var bibliotekar og L. P. Fenger blev stadsarkitekt for København, men havde været M. G. Bindesbølls konduktør i dennes sidste år. Som titlen siger,

beskæftiger bogen sig med museets bygningshistorie, med vægten lagt på historien. Den grundige 170 sider store bog bruger kun ca. fem sider på den indvendige udsmykning. Bruun og Fengers metode til at undersøge det indre dekorationsprogram er imidlertid uvidenskabelig, idet de hovedsagelig baserede sig på oplysninger hentet fra en arbejdsliste, som maleren Christian Carl August Weber i 1889, 71 år gammel, udfærdigede efter hukommelsen til Fenger. Altså 44 år efter at dekorationsarbejdet var færdigt.

Vilhelm Wanscher: Gottlieb Bindesbøll 1800-1856. Der Erbauer von Thorvaldsens Museum, i: *Artes I*. 1932. På trods af en grundig gennemgang af museet beskæftiger Wanscher sig i ikke med den indvendige dekoration på nær nogle få spredte bemærkninger.

Knud Millech: Bindesbølls Museum, i: *Meddelelser fra Thorvaldsens Museum 1960*.

Knud Millech beskæftiger sig med bygningens æstetiske funktion og idé og kommer derfor helt rigtigt ind på arkitektens arbejde med lyskilderne, i hvilken forbindelse lofterne også omtales, dog ikke specifikt.

Anne Lise Thygesen: Lidt om baggrunden for Thorvaldsens Museums polykromi. *En bog om Kunst til Else Kai Sass*. København 1978. Anne Lise Thygesen trak som den første i sin artikel baggrunden for M. G. Bindesbølls brug af polykromi ind i diskussionen om udsmykningen af Thorvaldsens Museum

Lisbet Balslev Jørgensen: Thorvaldsens Museum, symbol og fortolkning, i: *Meddelelser fra Thorvaldsens Museum 1970*.

A National Monument. *Apollo* 1972.

A Display of Life and Art, 1848-1984. *The International Journal of Museum Management and Curatorship*. Bd 3, nr. 3. September 1984.

Arkitektura DK. 4. 1989.

Lisbet Balslev Jørgensen har i sine artikler beskæftiget sig med museet som udtryk for nationalfølelse og dets funktion som museum. Hun skriver dog kun lidt om loftsproblematikken, idet der henvises til Klenzes Glyptothek som forbillede for overensstemmelsen der var mellem rumdekoration og udstilingsgenstande. Og at lofterne i Thorvaldsens Museum på samme vis tager temaet op fra Bertel Thorvaldsens kunst for at bringe de besøgende i museet i den rette stemning.

Thorvaldsens Museums (dansk) Katalog. 1975, s. 36-41, gennemgår lofterne. Gennemgangen er beviseligt foretaget på grundlag af Philips Weillbachs kladdeudskrifter af bygningsregnskaberne (liggende i Thorvaldsens Museums bibliotek) og af oplysninger fra Bruun og Fenger. Derved er værelsernes gamle nummersystem blevet blandet sammen med museets nye, hvorved en hel del uklarheder og forvekslinger er opstået.

Marit Ramsing: Brødrene Löffler. To af kunstens vand-

bærere, i: *På Klassisk Grund. Meddelelser fra Thorvaldsens Museum* 1989. s. 186-196.

Marit Ramsing redegør for brødrene Carl og Chr. Løffler og deres del i udsmykningen af korridorloftet på 1. sal i Thorvaldsens Museum.

Marit Ramsing: Bindsbøll i arbejde. Udsmykningen af lofterne i Thorvaldsens Museum, i: *Architectura* 14. 1992. s. 22-51.

Marit Ramsing gennemgår M. G. Bindsbølls idé til udsmykningsprogrammet, hans forhold til sine medarbejdere og udsmykningerne, baseret på en systematisk gennemgang af værelsernes dekoration.

3. W. Zahn: *Ornamente aller klassischen Kunstepochen*. Berlin 1844-48.

W. Zahn: *Die schönsten Ornamente und merkwürdigsten Gemälde aus Pompeii, Herkulanum und Stabia*. I-III. Berlin 1828-52.

L. Canina: *Gli Edifici di Roma Antica*. Rom 1830-40. Bd. I (tekst) Bd. II (tavler)

L. Canina: *Descrizione dell' Antico Tuscolo*. Rom 1841.

L. Canina: *Architettura antica, descritta e dimostrata coi Monumenti*. Bd. 1-9. Rom 1834-44.

A. Niccolini: *Real Museo Borbonico*. 16 Bind. Napoli 1824-57.

F. Mazois e M. Gau: *Les Ruines de Pompei*. Bind I-IV. Paris 1812-38.

Antoni de Romanis: *Le antiche Camere esquiline delle Terme di Tito*. Rom 1822.

L. Mirri, G. Carloni e Smuglewicz: *Le antiche Camere delle Terme di Tito e le loro Pitture*. Rom 1776.

N. Ponce: *Arabesques antiques de Bain de Livie et de la Ville Adrienne*. Paris 1789.

O. A. Bayardi e Pasquale Carcani: *Le Antichità de Ercolano esposte*. Bd. 18. Rom 1792.

P. S. Bartoli: *Gli antichi Sepolcri ovvero Mausolei Romai ed Etruschi, trovati in Roma*. Rom 1727.

W. Gell: *Pompeiana. The Topography, Edifices and Ornaments*. Bd. I-II. London 1832.

Uden forfatter: *Le Pitture antiche d'Ercolano e Contorni incise con qualche Spiegazione*. Bd. I-VII. Napoli 1757-79.

ENGLISH SUMMARY

The Ceiling Decorations of Thorvaldsens Museum

Thorvaldsens Museum was planned, built and decorated between 1839 and 1848.

There are 48 decorated ceilings in the Museum. The primary sources relating to the work on the decorations are respectively in the Copenhagen

City Archives in the form of enclosures from invoices and surviving sketches – 29 in all – and in the Collection of Architectural Drawings in the Royal Academy of Fine Arts Library. Many scholars have looked for M. G. Bindsbøll's models. Not all have so far been found. Bindsbøll himself left no materials, but we know that he found his inspiration during a stay in Italy when he was able personally to see and study Classical decorative painting and when he became acquainted with several of the authors responsible for books of prints. The ceilings in the Museum are part painted, part plastered. It was Bindsbøll's original idea that the subject-matter of the ceilings should harmonise with the works of art on display, but this idea had to be given up for many reasons, primarily because of pressure of the time during the building phase. Most important for the choice of motifs were the ways in which light fell in the individual rooms, but several of the ceiling motifs are either complicated or simplified according to whether they were carried out at the beginning of the building phase or under pressure of time towards the end.

The group working with M. G. Bindsbøll consisted mainly of young talents – altogether 36 named artists plus painters. Their average age was only 23, the youngest being 17 and the oldest 29 when the work commenced in 1843. According to the accounts, 18 are designated “painters”, 10 “decorative” or “ornamental” painters, two or three “sculptors”, four “architects”, and two are only mentioned by name.

M. G. Bindsbøll had a vibrant imagination. With the interior decorations in Thorvaldsens Museum, he not only wanted to produce a copy of a Pompeian house, but to *recreate* one, to recreate a house from Classical antiquity. Many of the ceiling decorations had important sections of painted, coloured details exchanged for white plastered elements, partly to create light and reflection, but principally because this building was a museum dedicated to a sculptor – a sculptor who himself worked in white marble, and who had the buildings of Classical antiquity as his pattern. Old and recreated sculpture, old and recreated building. Frame and contents were both related to the same original pattern.

FIG. 1. Midparti af loftsudsmykningen i rum 40. Thorvaldsens Museum.